

STYRDOKUMENT I BOTKYRKA KOMMUN

Trygghet i förskolan

Dokumentansvarig är: Utbildningsnämnden

För revidering av dokumentet ansvarar: Utbildningsförvaltningen

För uppföljning av dokumentet ansvarar: Utbildningsförvaltningen

Relaterade dokument:

Innehåll

Inledning.....	4
Policy.....	4
Syfte.....	4
Styrdokument.....	4
Teoretiska utgångspunkter	5
Trygghetsskapande arbete i Botkyrkas förskolor	6
Ansvar på olika nivåer	9
Vart kan jag vända mig för stöd och mer information? ..	12
Tydliggörande av begrepp	13
Referenslista	14

Inledning

En av de viktigaste förutsättningarna för att barn ska kunna inhämta och utveckla kunskaper och värden i förskolan är en trygg och stimulerande lärandemiljö som bygger på delaktighet och respekt.¹ Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för mänskliga rättigheter och de grundläggande demokratiska värderingar som samhället vilar på. Ett tillåtande klimat, tillitsfulla relationer och att ingen kränks är förutsättningar för en kvalitativ förskola. Det får också betydelse för barn och ungas tillit till samhället i stort.

Utbildningen i förskolan ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar samt utgå från en helhetssyn på barn och barns behov.² Trygghet är ett begrepp med vid definition och barns trygghet i förskola kan relateras till pedagogiska, psykosociala och fysiska faktorer. I riktlinjerna ligger tonvikten på de båda förstnämnda faktorerna men även fysiska aspekter av trygghet omfattas.

Policy

Barn i Botkyrkas kommunala förskolor ska uppleva trygghet i förskolan.

Syfte

Syftet med riktlinjerna är att konkretisera det trygghetsskapande arbetet i Botkyrkas kommunala förskolor. Riktlinjerna ska stötta förskolornas personal i att skapa en trygg miljö för barnen och bidra till förståelse för vad styrdokumentens formuleringar innebär.

Styrdokument

Det trygghetsskapande arbetet regleras i ett flertal styrdokument, bland annat FN's barnkonvention, Skollagen, Diskrimineringslagen och förskolans läroplan. För mer detaljerad information se bilaga 1.

Plan mot diskriminering och kränkande behandling

I enlighet med vad som framgår av lagkraven ska varje förskola årligen upprätta en plan mot kränkande behandling samt varje år skriftligen dokumentera arbetet med aktiva åtgärder mot diskriminering. I Botkyrka kommun kommer planen mot kränkande behandling och de dokumenterade aktiva åtgärderna för att motverka diskriminering att innefattas i ett gemensamt dokument kallat **Plan mot diskriminering och kränkande behandling**. Varje förskola inom förskoleenheten ska ha en sådan plan. Planens övergripande struktur kan vara gemensam över hela förskoleenheten, men de aktiva åtgärderna behöver utgå från behov som definierats på respektive förskola.

---

¹ Skolinspektionen, 2016.

² Skolverket, 2018.

Teoretiska utgångspunkter

Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan flickor och pojkar samt solidaritet mellan människor.³

Den enskilt mest betydelsefulla faktorn för barns trygghet är förskolepersonalens kompetens och förhållningssätt.⁴ De teoretiska ställningstagandena utgår därför från att förhållningssättet hos personalen i förskolan har stor betydelse för barns trygghet och att pedagogiska relationer av hög kvalitet är viktigt i det trygghetsskapande arbetet. Eftersom barns erfarenheter av att bli lyssnade till samt tagna på allvar har stor betydelse för deras förmåga att uppfatta och reagera på kränkningar⁵ är arbetet med barns delaktighet också en viktig del av det trygghetsskapande arbetet. I riktlinjerna utgår förståelsen för barns delaktighet från Harts delaktighetsstege (se avsnitt nedan).

De teoretiska utgångspunkterna ska i kombination med beprövad erfarenhet beaktas när det trygghetsskapande arbetet utvecklas på förskolan. Vare sig arbete med pedagogiska relationer eller delaktighetsfrämjande arbete kan ske i projektform och inte heller förläggas till vissa specifika sammanhang under dagen eller vissa perioder under året. Det är viktigt att det är ett kontinuerligt arbete som pågår under hela dagen och i alla situationer.

Pedagogiska relationer

Pedagogiska relationer av hög kvalitet är betydelsefullt i skapandet av en likvärdig förskola och då pedagogiska relationer handlar om personalens förhållningssätt har dessa också betydelse för barnets upplevelse av trygghet. En pedagogisk relation av hög kvalitet antas uppstå då förskolepersonal förmår att möta barnen på ett socialt, kognitivt och emotionellt plan.⁶

Barnen ska möta förskolepersonal som förstår och bekräftar deras känslor, intressen och avsikter samt att personalen ska ge barn uppmärksamhet och vara lyhörda för deras behov av till exempel tröst, utmaningar, vänskap eller omsorg. Det är också viktigt att personalen är närvarande och tillgänglig för barnen under dagen, är engagerad i uppdraget samt att förskolan är en plats som präglas av empati, positiv anda och glädjefylld stämning.⁷

---

³ Skolverket, 2018

⁴ Skolinspektionen, 2016

⁵ Eidevald, 2018

⁶ Vetenskapsrådet, 2015

⁷ Skolinspektionen, 2016

Harts delaktighetsstege

1992 utvecklade Roger Hart en modell som symboliserar barns delaktighet i samhället. Modellen synliggör olika nivåer av delaktighet och har använts av UNICEF för att konkretisera innebörden av barns delaktighet i olika sammanhang. Modellen bygger på att det finns åtta nivåer av delaktighet, vilka i modellen illustreras med hjälp av pinnarna på en stege. De tre nedersta nivåerna beskriver agerande som enbart leder till skenbar delaktighet medan de fem övre nivåerna beskriver en stigande nivå av delaktighet. Det är viktigt att komma ihåg att det inte är ett mål i sig att uppnå den högsta nivån. Beroende på olika faktorer, så som till exempel barngruppens sammansättning och barnens ålder, kan en lägre nivå av delaktighet vara lämplig i vissa sammanhang.

Eftersom endast reell delaktighet bidrar till barnets känsla av att bli lyssnad till samt bli tagen på allvar⁸ är det samtidigt viktigt att säkerställa att den delaktighet som förekommer i förskolan karaktäriseras av ett handlande som återfinns i de övre nivåerna. En mer detaljerad beskrivning av delaktighetsstegen återfinns i bilaga 2.

Trygghetsskapande arbete i Botkyrkas förskolor

Det trygghetsskapande arbete som sker i Botkyrkas förskolor kan delas upp i tre delar. Det *främjande* arbetet, det *förebyggande* arbetet och det *utredande* arbetet.

Det främjande arbetet

Det främjande arbetet handlar om att hitta och förstärka positiva förutsättningar för barn att utvecklas i en trygg miljö. Pedagogiska relationer av hög kvalitet förstärker de förutsättningar som behövs för att kunna erbjuda barn en trygg förskola utan kränkningar, trakasserier eller diskriminering.⁹

En av de viktigaste aspekterna för att motverka kränkningar är att barn tidigt får erfara att deras vilja, deras åsikter och deras person tas på allvar och respekteras. De barn som lärt sig detta har lättare att markera, reagera och berätta om eventuella kränkningar.¹⁰ Ett medvetet arbete med barns delaktighet är därför en del av det främjande arbetet. Ytterligare en faktor som visat sig bidra i det trygghetsfrämjande arbetet är personalens kompetens i

---

⁸ Emilson, 2008

⁹ En beskrivning av begreppen kränkning, trakasserier och diskriminering återfinns på sida 13.

¹⁰ Eidevald, 2018

värdegrundsrelaterade frågor.¹¹ Det främjande arbetet ska vara en del av förskoleenhetens systematiska kvalitetsarbete och värdegrundsrelaterade frågeställningar ska regelbundet diskuteras.

Samtliga kommunala förskolor i Botkyrka ska:

- Systematiskt föra diskussioner om personalens förhållningssätt och om pedagogiska relationer, samt vad detta konkret kan innebära i arbetet.
- Ha en plan som säkerställer att all personal i förskolan genomgår kommunens utbildningspaket om våldsprevention.¹²
- Säkerställa att det systematiskt förs diskussioner om vad kränkningar, trakasserier och diskriminering i förskola innebär.
- Säkerställa att det systematiskt förs diskussioner gällande barns integritet i exempelvis dokumentations- och omsorgssituationer.
- Säkerställa att delaktighetsstegen ligger till grund för att analysera förekomsten av delaktighet i olika situationer.

Det förebyggande arbetet

Alla kommunala förskolor i Botkyrka ska arbeta förebyggande för att säkerställa barns trygghet. Det som skiljer det förebyggande arbetet från det främjande är att detta arbete utgår från identifierade risker. Som ett led i det arbetet ska årligen varje förskola i kommunen upprätta en plan mot diskriminering och kränkande behandling innehållande en översikt av de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som ska påbörjas eller planeras att genomföras under det kommande året. Planen ska även innehålla en redogörelse av hur tidigare års planerade åtgärder har genomförts. Planen mot diskriminering och kränkande behandling ska också innefatta förskolans dokumenterade arbete med aktiva åtgärder för att motverka diskriminering. Planen ska utgå från det som framkommit genom främjande samt utredande insatser. Till det förebyggande arbetet hör även säkerställandet av att förskolans fysiska miljö är säker och trygg för barnen.

Botkyrka kommuns handlingsplan för att motverka övergrepp är en del av det förebyggande arbetet då handlingsplanen utgår från riskfaktorer som definierats genom nationella och internationella forskningsstudier.¹³ Det förebyggande arbetet ska vara en del av förskoleenhetens systematiska kvalitetsarbete.

---

¹¹ Förskolans värdegrund beskrivs i Lpfö, 18, inledande stycket.

¹² Utbildningspaketet sker i samarbete med socialtjänsten och består av tre tillfällen.

¹³ Bergström, Eidevald & Westberg-Broström, 2016

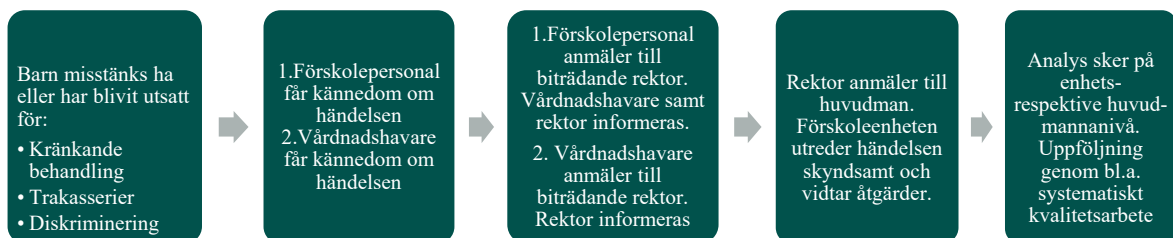
Samtliga kommunala förskolor i Botkyrka ska:

- Säkerställa att handlingsplanen för att motverka övergrepp efterföljs (se bilaga 2).
- Säkerställa att all ny personal har vetskap om handlingsplanen för att motverka övergrepp.
- Genomföra trygghetsvandringar minst en gång per år.
- Genomföra barnskydds rond minst en gång per år (se bilaga 3).
- Säkerställa att det utredande och främjande arbetet systematiskt dokumenteras och utgör underlag för aktiva åtgärder samt blir en del av det förebyggande arbetet för att förhindra kränkande behandling.
- Utveckla delaktigheten i de miljöer/situationer där analyser utifrån delaktighetsstegen visat att den är bristfällig.
- Årligen sammanställa en plan mot diskriminering och kränkande behandling som innefattar både åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling och aktiva åtgärder för att motverka diskriminering.

Det utredande arbetet

I Botkyrkas förskolor råder nolltolerans när det gäller diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Om detta ändå inträffar ska det anmälas, följas upp och hanteras skyndsamt. Vid misstanke om att ett barn utsatts för kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering ska förskolan skyndsamt ge stöd till den drabbade.

Anmälan och utredning sker enligt följande:

Det kan vara svårt för yngre barn att uttrycka sin upplevelse av en händelse eller en situation och därför är det viktigt att personalen är tillgänglig, observant

och lyhörd inför situationer där barn kan ha kränkts. All personal i förskolan har skyldighet att ingripa vid misstänkt kränkning eller trakasserier. Om personalen är osäker på hur situationen bör tolkas ska en utredning påbörjas.

Samtliga kommunala förskolor i Botkyrka ska:

- Säkerställa att all personal har vetskap om hur de ska agera vid misstänkta kränkningar, trakasserier eller övergrepp (se bilaga 2).
- Ta tillvara kunskap som framkommit genom det utredande arbetet och säkerställa att det blir en del av förskolans förebyggande arbete.

Ansvar på olika nivåer

Huvudmannen ansvarar för:

- Att följa upp rektorns ansvar för barnens trygghet, vilket sker i förskolornas arbetsplaner inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.
- Att det finns rutiner för hur arbetet mot kränkande behandling och diskriminering (till exempel anmälan, utredning, åtgärder och dokumentation) ska bedrivas.
- Att systematiskt följa upp anmälningar, analysera dem och låta analysen ligga till grund för beslut om utveckling eller åtgärdande av brister.
- Att riktlinjer för trygghet uppdateras regelbundet.

Rektor ansvarar för:

- Att arbeta främjande och förebyggande för trygghet i förskoleenhetens arbetsplan inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.
- Att säkerställa att varje förskola inom enheten årligen upprättar en plan innehållande en översikt av de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling (del av plan mot diskriminering och kränkande behandling).
- Att säkerställa att varje förskola inom enheten dokumenterar de aktiva åtgärder som vidtagits för att motverka diskriminering samt att dessa följs upp, utvärderas och revideras varje år (del av plan mot diskriminering och kränkande behandling).
- Att säkerställa att förskoleenhetens utredningar av misstänkta kränkningsärenden och trakasserier hanteras i därför avsett system (Df-respons).
- Att säkerställa att anmälda kränkningsärenden inom förskoleenheten utreds skyndsamt och att kunskap därifrån blir en del av det förebyggande arbetet mot diskriminering och kränkande behandling.

- Att det finns rutiner för anmälda och oanmälda besök på enhetens förskolor.
- Att det finns rutiner som säkerställer att samtliga medarbetare inom förskoleenheten informeras om handlingsplan för att motverka övergrepp i förskolan (se bilaga 2).

Biträdande rektor ansvarar för:

- Att genom ett nära och operativt ledarskap vara uppmärksam på personalens förhållningssätt samt arbeta för att de pedagogiska relationerna håller hög kvalitet.
- Att regelbundet föra diskussioner med personalen om barns delaktighet.
- Att regelbundet föra diskussioner med personalen om barns integritet i till exempel dokumentations- och omsorgssituationer.
- Att regelbundet informera förskoleenhetens rektor om det värdegrundsarbete som bedrivs på förskolan samt vid behov söka stöd från rektor för fortsatt hantering.
- Att arbeta främjande och förebyggande för trygghet inom ramen för förskolans systematiska kvalitetsarbete.
- Att årligen upprätta en plan innehållande en översikt av de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling på förskolan (del av plan mot diskriminering och kränkande behandling).
- Att dokumentera de aktiva åtgärder som vidtagits för att motverka diskriminering på förskolan samt följa upp, utvärdera och revidera dessa varje år (del av plan mot diskriminering och kränkande behandling).
- Att utreda förskolans anmälda trakasserier och kränkningsärenden i därför avsett system (Df-respons) och säkerställa att kunskap därifrån blir en del av förskolans aktiva åtgärder och förebyggande arbete.
- Att genomföra trygghetsvandringar minst en gång varje år samt säkerställa att resultatet från dessa utgör underlag för förskolans aktiva åtgärder och förebyggande arbete.
- Att genomföra barnskydds rond minst en gång varje år samt säkerställa att resultat från dessa utgör underlag för insatser.
- Att säkerställa att aktiva åtgärder i planen mot diskriminering och kränkande behandling förankras hos varje arbetslag på förskolan.
- Att säkerställa att rutinerna för anmälda och oanmälda besök på förskolan efterlevs.

- Att säkerställa att samtliga medarbetare på förskolan känner till innehållet i handlingsplanen för att motverka övergrepp i förskolan (se bilaga 2).

Personalen ansvarar för:

- Att utveckla pedagogiska relationer av hög kvalitet med varje barn i barngruppen.
- Att stötta barn socialt, kognitivt och emotionellt och därigenom säkerställa att barn känner sig trygga i förskolan.
- Att kontinuerligt och på olika sätt arbeta för att barn ska känna sig reellt delaktiga.
- Att värna barns integritet.
- Att kontinuerligt arbeta med barnen kring normer och värden för att skapa ett klimat där barnen lär sig att respektera varandra.
- Att tydligt ingripa och följa upp när någon bryter mot den gemensamma värdegrunden.
- Att tydligt ingripa och anmäla i därför avsett system vid misstanke om kränkningar, övergrepp eller trakasserier (Df-respons).
- Att följa reglerna i handlingsplanen mot övergrepp (se bilaga 2).
- Att under ledning av biträdande rektor genomföra trygghetsvandringar.

Vart kan jag vända mig för stöd och mer information?

Botkyrka kommun

Rektor och biträdande rektor på respektive förskola kontaktas i första hand vid händelser kopplade till förskolan. Vid behov kan även chef för verksamhetsområde förskola kontaktas.

Botkyrka kommuns barnombudsman

Telefon: 070-886 11 74

e-post: ewa.hollen@botkyrka.se

Munkhättevägen 45, 147 85 Tumba

<https://www.botkyrka.se/skola-och-forskola/elevhalsa-och-stod/botkyrkas-barnombudsman>

Barn- och elevombudet (BEO)

Telefon: 08-586 080 00

e-post: beo@skolinspektionen.se

Box 23069, 104 35 Stockholm

<https://beo.skolinspektionen.se>

Skolinspektionen

Telefon: 08-586 080 00

e-post: skolinspektionen@skolinspektionen.se

Box 23069, 104 35 Stockholm

www.skolinspektionen.se

Diskrimineringsombudsmannen

Telefon: 08-120 20 700

e-post: do@do.se

Råsundavägen 18, 169 67 Solna

www.do.se

BUP

PRIMA barn- och ungdomspsykiatri Botkyrka

Tomtebergavägen 2, 145 67 Norsborg

Telefon: 08-580 071 00

www.prima.se

BRIS

Vuxentelefon om barn: 0771-50 50 50

Barntelefon: 116 11

www.bris.se

Tydliggörande av begrepp

Diskriminering är när förskolan behandlar ett barn sämre än andra barn och missgynnandet har samband med diskrimineringsgrunderna. Diskriminering kan vara direkt eller indirekt.

De sju diskrimineringsgrunderna är följande:

1. Kön
2. Könsoverskridande identitet eller uttryck
3. Etnisk tillhörighet
4. Religion eller annan trosuppfattning
5. Funktionsnedsättning
6. Sexuell läggning
7. Ålder

Trakasserier är ett uppträdande som kränker ett barns värdighet och har samband med diskrimineringsgrunderna.

Kränkande behandling är ett uppträdande som kränker ett barns värdighet, men saknar koppling till någon av diskrimineringsgrunderna.

Här kan du läsa mer om kränkningar, trakasserier och diskriminering i förskola

<https://www.do.se/globalassets/stodmaterial/stod-skrift-lika-rattigheter-i-forskolan.pdf>

<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/krankande-behandling-mobbning-och-diskriminering>

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/atgarder-mot-krankande-behandling>

Förskolan, uppdrag och juridik¹⁴

---

¹⁴ Roslund, H. (2020). Lund: Studentlitteratur

Referenslista

Bergström, H. Eidevald, C. & Westberg-Broström, A. (2016). *Child sexual abuse at preschool- a research review of a complex issue for preschools professionals*. Early Child Development and Care.

Eidevald, C. (2018). *Förskolan – en trygg plats för barn och pedagoger? Sexuella övergrepp och förebyggande arbete*. Malmö: Gleerups.

Emilson, A. (2008). *Det önskvärda barnet - fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. Doktorsavhandling Göteborgs Universitet.

Skolinspektionen. (2016). *Trygghet och lärande för barn under tre år - en ögonblicksbild av förskolans vardag*.

Skolinspektionen. (2016). *Skolans arbete för att säkerställa studiero*.

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan, Lpfö 18*.

Vetenskapsrådet. (2015). *En likvärdig förskola för alla barn - innebörder och indikatorer*.